

Baština Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

**Državnost Bosne i Hercegovine u XX i XXI stoljeću:
historijski izazovi i dostignuća u razvoju državnosti
Bosne i Hercegovine: ZAVNOBiH**

Pejanović, Mirko; urednik

2024-10-21

<https://bastina.anubih.ba/handle/123456789/795>

Preuzeto s Baštine Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

<https://bastina.anubih.ba/>

VAŽNOST MIRA I POMIRENJA ZA ČOVJEKA I DRUŠTVO, POSEBNO U BOSNI I HERCEGOVINI

*Franjo Topić**

Sažetak: U članku se raspravlja o važnosti mira i pomirenja za pojedince i društvo, s posebnim naglaskom na Bosnu i Hercegovinu. Tekst analizira vjerski pojam mira kroz prizmu judaizma, kršćanstva i islama, naglašavajući da sve tri religije promiču mir kao temeljnu vrijednost u svojoj nauci i praksi.

Starozavjetni i novozavjetni pojam mira. Autor objašnjava starozavjetni hebrejski pojam *šalôm*, koji podrazumijeva zamah ili rukovanje, simbolizirajući sporazum i zajedništvo. Novozavjetni pojam mira vezan je uz osobu Isusa Krista, koji pozdravlja svoje učenike riječima “Mir vama”, promovirajući mir i ljubav čak i prema neprijateljima. Sveti Pavao u svojim poslanicama Krista naziva “mirom našim”, naglašavajući pomirenje ljudi s Bogom i međusobno.

Kur’anski pojam mira. Kur’an također zabranjuje prisilu u vjeri i promiče nenasilje, ističući da islam traži od muslimana preuzimanje odgovornosti za sebe i druge na miran način. Neki autori naglašavaju važnost nenasilne komunikacije i transformacije sukoba na miran način, tvrdeći da islam i nenasilje dijele mnoge zajedničke vrijednosti.

Svjetski Dan mira. Članak se osvrće na povijest svjetskih ratova i mirovnih inicijativa, uključujući ulogu Organizacije Ujedinjenih naroda i Povelje o ljudskim pravima. Svjetski dan mira, proglašen rezolucijom UN-a 1981. godine, obilježava se 21. rujna kao podsjetnik na potrebu obustave ratnih djelovanja i promicanja mira.

Papinske poruke mira. Posebna pažnja posvećena je papinskim porukama mira. Papa Ivan XXIII. objavio je encikliku “Pacem in terris” 1963. godine, dok je papa Pavao VI. utemeljio Svjetski dan mira 1968. godine. Pape su kontinuirano pozivali na molitvu i rad za mir, naglašavajući jednakost svih ljudi i naroda u dostojanstvu.

Mir u Bosni i Hercegovini. Mir je ključan za stabilnost, sigurnost i napredak Bosne i Hercegovine, posebno nakon rata 1991. – 1995. godine i potpisivanja Daytonskog mirovnog sporazuma. Autor ističe važnost izgradnje povjerenja i pomirenja među različitim etničkim, vjerskim i političkim grupama, kao i regionalne stabilnosti. Mir omogućuje zaštitu osnovnih ljudskih prava i sloboda te smanjuje iseljavanje stanovništva.

Mirotvorne akcije u BiH. U Bosni i Hercegovini djeluju mnoge mirovne inicijative, uključujući Međureligijsko vijeće, Franjevački institut za kulturu mira, nadbiskupijski Centar za mlade, Paneuropsku uniju BiH i Zakladu Ljudsko bratstvo. Te inicijative kontinuirano promiču dijalog, toleranciju i nenasilje, podsjećajući na važnost mirovnih poruka i akcija.

* Akademik HAZUBiH, prof. dr. Katolički bogoslovni fakultet Sarajevo, franjo.topic1@gmail.com.

Članak zaključuje da mir nije samo odsustvo rata, već aktivni proces izgradnje pravednog i skladnog društva. Rad na miru i pomirenju predstavlja temeljnu dužnost svih ljudi, bez obzira na vjeru, i ključan je za stvaranje bolje budućnosti za sve građane.

Ključne riječi: mir, pomirenje, Bosna i Hercegovina, vjerski pojam mira, mirovne inicijative, međureligijski dijalog, svjetski dan mira, papinske poruke

Vjerski pojam mira

U svim religijama svijeta mir zauzima povlašteno mjesto kako u nauci tako i u praksi. Mir je, dakle, nevidljivi pojam, ali i vidljivo djelo prakse. Prema tome, govoriti o miru znači raditi na miru i obrnuto. Zdravorazumski znamo da riječi bez djela i nauka bez prakse potpadaju pod neučinkovit pa, usudio bih se reći, i besmislen posao. O miru kao teoriji i praksi, akciji i reakciji, govori se od antike. Tako već u Starome zavjetu nailazimo na velika poglavlja o miru u biblijskim riječima i djelima.

Starozavjetni pojam mira

Starozavjetni hebrejski pojam *šalôm* i naša slavenska riječ *mir*, kao i grčka *eirēne*, imaju u sebi isto svojstvo. Riječ *mir* dolazi od grčkog korijena *müron* u značenju “mirisno ulje”.¹ Tako bi mir predstavljao ljude istog mirisa, tj. one koji se poistovjećuju nekim izvanjskim znakom. Mirisno ulje bi, prema tome, bilo *synbalein* zajedničkog mirotvornog dogovora, što potvrđuje i grčki korijen *eirô*, a znači “stegnuti dvije strane” od kojih i jedna postaje pomoć drugoj, a druga je neodvojiva od prve.² Na istom tragu stoji i hebrejska riječ *šalôm*, koja izvorno znači “zamah” ili “rukovanje”.³ Dvije ruke u zamahu pružene jedna prema drugoj ujedno otvaraju i zatvaraju dogovor koji se preko šaka prenosi na ramena i konačno u dogovorena srca.

U biblijskom kontekstu, dakle, pojam mira je prije svega usredotočen na dodir, onda na znak i konačno na sporazum. Uzrečice u hrvatskom jeziku da je “pao dogovor” ili “sklopljen mir” opisno najbolje definiraju mir kao stabilan, nepomičan i vidljiv sporazum. Tako bi oko mira trebao strujiti isti

¹ Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, Knjiga druga K – poni*, JAZU, Zagreb 1972, 428.

² Henry George Liddell, Robert Scott, *A Greek-English lexicon*, Clarendon Press – Oxford University Press, Oxford – New York 1996, 491.

³ Dubravko Turalija, Krivnja, kajanje i pomirenje u konceptualnome kontekstu Svetoga pisma, *Diacovensia*, god. 24, br. 4, 2016, 521-522.

miris (*mir*). Sve strane bi trebale biti čvrsto vezane sklopljenom vezom (*eirô*) i konačno, ruke bi trebale biti otvorene, povezane i sinkronične (*šalom*).

Novozavjetni pojam mira

Novozavjetni pojam mira vezan je uz jednu osobu, a to je Isus Krist. Mir koji Bog daje čovjeku trajno je ispružena ruka koja je spremna uvijek započeti iznova.⁴ U Novom zavjetu praktično nema teme o ratu, dok je tema mira crvena nit koja se provlači kroz sve evanđeoske teme.⁵ Zato što je Isus mirotvorac po sebi, “On – mir naš”? Gospodin Isus ne govori o ratu, nego o miru, o ljubavi čak i prema neprijateljima (usp. Lk 6,27). Uskrslu Isus pozdravlja svoje učenike: “Mir vama” (Iv 20,27). To je ključni plod uskrsnuća i poziv na novi način života u – miru. Kršćani i u liturgiji često pozdravljaju: “Bio mir s vama”, misa se završava riječima: “Idite u miru”, franjevci se pozdravljaju: “Mir i dobro” itd. Obilata je teološka literatura o miru. Dovoljno je konzultirati teološke rječnike kako bi se barem odoka dobila približna slika važnosti teologije mira.

Pomirenje i mir su uvjet za prinošenje žrtve, a to znači za slavljenje mise i za sve druge molitve: “*Ako, dakle, prinosiš dar na žrtvenik pa se ondje sjetiš da tvoj brat ima nešto protiv tebe, ostavi dar ondje pred žrtvenikom, idi i najprije se izmiri s bratom, a onda dođi i prinesi dar.*” (Mt 5,20). U Misi prije pričesti svećenik poziva vjernike da pruže jedni drugima znak mira kako bi pričest bila što dostojnija i vjernici što pripremljeniji za pričest. S druge strane, važno je uočiti da Isus u Novom zavjetu ne izriče niti jedan “blago” onima koji stvaraju nemir i sukobe, a da o ratovima i ne govorimo.⁶

Sv. Pavao govori o Isusu već u svojim pozdravima u poslanicama kao Mironoscu: “Milost vam i mir od Boga Oca...” Za Pavla je Krist “mir naš”, on je pomirio ljude s Bogom, a to znači da ih je *in potentia* vratio iskonskom stanju mira, sloge i sreće u Edenu.⁷

Pavao govori i o nekoliko zapovijedi iz dekaloga, a onda sve sažima u jednu: “Ljubi bližnjega kao sebe samog” (Rim 13,9) a ona je diptih s onom:

⁴ Juan M. Granados Rojas, *La Teologia della Riconciliazione nell'epistolario Paulino*, SB 46, PBI, Roma 2015, 25.

⁵ Michael D. Green, *Reconciliation*, u: *Lutterworth Dictionary of the Bible*, The Lutterworth Press, Cambridge 1990, 738.

⁶ Geoffrey W. Bromiley, *Reconcile, Reconciliation*, u: *International Standard Bible Encyclopedia*, vol. Q–Z, ur. G. W. Bromiley, Eerdmans, Grand Rapids 1988, 55.

⁷ Rudolf Bultmann, *Der zweite Brief an die Korinther*, KEK Vandenhoeck und Ruprecht, Göttingen 1970, 60.

“Ljubi Boga svim srcem svojim i svom dušom svojom”.⁸ Kur’an govori o nekim zapovijedima iz Dekaloga – deset zapovijedi, iako nisu poredane kao u Bibliji i nemaju uvijek istu formulaciju i sadržaj.⁹ U tom kontekstu neobično je vrijedna i zanimljiva knjiga židovskog pravника i teologa rođenog u Alžiru Andrea Chourauija *Deset zapovijedi danas*, u kojoj paralelno obrađuje židovski, kršćanski, islamski, a i druge poglede na ovu temu.

Ima puno druge literature o miru, nasilju, ratu i opraštanju, što je očito potaknuo i rat na našim prostorima.¹⁰

Kur’anski pojam mira

I Kur’an, sveta knjiga muslimana, zabranjuje “prisilu u vjeri”. “Nama, muslimanima se zabranjuje da nanesimo štetu drugome na bilo koji način. Nažalost, pojedinci vade određene kur’anske dijelove, koji se odnose na ratne prilike, a koji kažu – *gdje god ih nađete ubijajte ih*. Onda to prenesu u sasvim drugi kontekst i tumače ga na svoj način. Ako se želi razumijevati Božja riječ, trebamo uzimati cjelinu, a ne dijelove koji nam odgovaraju”, pojašnjava prof. dr. Zuhdija Hasanović.¹¹

Istom se ravni vodi i Amra Pandžo, koja je sa svojim suradnicima priredila *Priručnik za nastavnice i nastavnike islamske vjeronauke o mirovnoj dimenziji islama*,¹² gdje se obrađuje nenasilje i traži mirovni aspekt islama. Prvo se razlažu opće ideje o (ne)nasilju i miru te se na kraju pokazuje kako je Muhamed i islam tretirao ta pitanja. Kao što ime kaže, radi se o priručniku koji govori o temama teoretski, a daje i praktične vježbe kako ih mogu učenici naučiti. Ključni dio Priručnika su napisali Amra Pandžo i Adnan Hasanbegović u naslovu “Islam i nenasilje”.¹³ Autori tvrde da islam traži od muslimana da preuzmu odgovornost za sebe, druge i svoju vjeru na miran način. Nenasilje kao suvremeni koncept može pomoći vjernicima da izgrađuju mir, te citiraju Kur’an: “biće sigurni oni koji vjeruju i svoje vjerovanje sa nasiljem ne miješaju” (Al An’am, 82). Autori posebno naglašavaju važnost nenasilne

⁸ Mato Zovkić, Mir s Bogom i s ljudima u Poslanici Efežanima, u: *Crtajte granice, ne precrтайте ljude, zbornik radova u povodu imenovanja vrhbosanskog nadbiskupa Vinka Puljića kardinalom*, ur. Marko Josipović, Mato Zovkić, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo – Bol 1995, 180-225.

⁹ Joachim Gnilka, *Biblija i Kur’an. Što ih povezuje, što razdvaja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2007, 112.

¹⁰ Zorica Maros, *Nasilje u etničkim sukobima*, Katolički bogoslovni fakultet – Glas Koncila, Sarajevo – Zagreb 2018, 275-290.

¹¹ Nikolija Bjelica, Bez religije nema mira u BiH?, *Deutsche welle*, 12. 2. 2019. <https://www.dw.com/hr/bez-religije-nema-mira-u-bih/a-47473517>.

¹² Amra Pandžo, *Priručnik za nastavnice i nastavnike islamske vjeronauke o mirovnoj dimenziji islama*, Udruženje za dijalog u porodici i društvu “Mali koraci”, Sarajevo 2008.

¹³ *Ibid.*, 57-61.

komunikacije i važnosti transformacije i rješavanja sukoba na miran način. Razlozi sukoba su različite percepcije viđenih stvari, događaja i osoba, a stvari, osobe i pojave su višeslojne i višeznačne. Autori nadalje tvrde da “islam i nenasilje, kao dvije duhovnosti, ali potencijalno i dvije ideološke matrice, imaju mnogo toga zajedničkog”,¹⁴ čime daju posebno važnu ulogu nenasilju, izjednačavajući ga praktično s religijom.

Treba, zbog istine, reći da su više puta u povijesti vođeni i vjerski ratovi, i to su činile gotovo sve religije, pa i kršćanstvo i islam. Važno je napomenuti da često praksa vjernika nije sukladna izvornom nauku pojedine religije, ali se s lošom praksom vjernika ne mijenja nauk ni Biblije ni Kur’ana, ni drugih religija. Postoji i vjerska pedagogija koja poznaje razvoj i napredovanje u boljem razumijevanju pojedine religije, što se vidi npr. u pristupu međureligijskom dijalogu, koji se nekada smatrao nepoželjnim, a negdje čak i herezom.

Svjetski dan mira – konstantnost ratova

Povijest je puna ratova, kao što to pokazuje i naše vrijeme: rat u Ukrajini, Svetoj zemlji, Jemenu itd. Neke se praktično i ne registrira, kao npr. rat u DR Kongo koji je odnio preko 3 milijuna života, u Sudanu, Južnom Sudanu, Nepal, Mianmaru itd. Ukrajina i Sveta zemlja imaju “sreću” jer je Ukrajina u Europi i na granici sa zemljama NATO-a, a Izraelci imaju svjetski utjecaj i značenje u svijetu koje “moraju” pratiti političari i mediji. Slično je vrijedilo i za “naš rat”. Ne bi zbog Palestinaca nitko pratio aktualni rat u Gazi i malo bi se pomagalo Palestincima. Sjedinjene Američke Države neće učiniti sve što Izrael hoće, ali neće ništa učiniti protiv globalnih izraelskih interesa. Čak je i afroamerikanac i pola musliman predsjednik Barack Obama slijedio tu politiku. Iako se poslije strahota Drugog svjetskog rata često govorilo: Nikad više rata! Ipak, opet smo ih imali i imamo, kao što smo spomenuli, brojne sukobe i ratove. Postoji i poluslužbeni podatak da je od 1985. godine do danas bilo čak 36 ratova.

Bilo je u povijesti raznih mirovnih i proturatnih inicijativa. U Njemačkoj je u 19. st. bio poznat tzv. *Antikriegstag* (*Proturatni dan*), koji je bio obilježavan na razne datume. U bivšoj istočnoj DDR Njemačkoj početkom pedesetih godina 20. st. obilježava se Dan mira 1. rujna, kao spomen na napad Hitlerove Njemačke na Poljsku. Zapadna Njemačka tome se pridružila 1957. godine pod već spomenutim pojmom *Antikriegstag*.

¹⁴ *Ibid.*, 61.

Strahote i užasne posljedice Drugog svjetskog rata potaknule su neke državnike da osnuju odmah poslije rata u listopadu 1945. godine Organizaciju Ujedinjenih naroda koja je 1948. iznjedrila i *Povelju o ljudskim pravima*. Povelja naglašava da svaka osoba i svaki narod ima ista temeljna prava, kao što je sloboda, pravednost i mir. Ubrzo 1950. godine objavljena je i *Europska konvencija o ljudskim pravima*.

Na svjetskoj je razini rezolucijom UN-a od 30. studenog 1981. godine 21. rujna proglašen i Međunarodni dan mira, kada bi se trebala obustaviti sva ratna i neprijateljska djelovanja.

Papinske poruke mira

Mislimo da je korisno i za našu sredinu da se kratko osvrnemo na *Svjetski dan mira* i neke poruke poglavara Katoličke crkve za Dan mira koji se obilježava na Novu godinu od 1968., dakle već 56 godina.

Svjesni opće odgovornosti za dobro čovjeka i čovječanstva, i poglavari Katoličke crkve su se više angažirali oko promicanja mira i prokazivanja štetnosti i opasnosti ratova. Poznato je da je papa Ivan XXIII. imao važnu ulogu u suzbijanju kubanske krize 1963. koja je prijetila da eskalira u rat između velesila SAD-a i SSSR-a. Papa je objavio 1963. encikliku *Pacem in terris* (Mir na zemlji) u kojoj se usvajaju načela *Povelje o ljudskim pravima* i naširoko govori o važnosti mira za pojedinca i čovječanstvo. Ključna ideja je da su sve osobe i svi narodi jednaki u dostojanstvu i da trebaju živjeti u slobodi, pravdi i miru. I tvorenje mira nije sekundarna aktivnost katolika i Crkve, nego spada na bitnu aktivnost.

Papa Pavao VI. je 1965. posjetio Ujedinjene narode u New Yorku i održao govor koji je imao značajnog odjeka u cijelom svijetu zahvaljujući medijima koji su to prenijeli u javnost. Isti papa je 8. prosinca 1967. godine utemeljio *Svjetski dan mira*, koji je odmah obilježen 1. siječnja 1968., i izdao je dokument o miru za taj dan. Od tada je u Katoličkoj crkvi 1. siječnja poznat kao *Svjetski dan mira* i dan je kada pape šalju dokument o miru cijeloj Crkvi i svem čovječanstvu. Tog dana se u cijeloj Crkvi moli za mir u svijetu i poziva se sve katolike, a i druge ljude, da se mole za mir i da organiziraju neke mirotvorne akcije. Pavao VI. u poruci za prvi *Svjetski dan mira* piše: "Obraćamo se svim ljudima dobre volje da ih potaknemo da slave *Dan mira* u cijelom svijetu, na prvi dan u godini, 1. siječnja 1968. Želja nam je da se otada, svake godine, ova komemoracija ponavlja kao nada i kao obećanje, na početku kalendara koji mjeri i ocrtava put ljudskog života u vremenu, da Mir sa svojom

pravednom i dobrotvornom ravnotežom može dominirati razvojem događaja koji dolaze.”¹⁵

Pavao VI. je vjerovao da će započinjanje i obilježavanje godine danom mira usmjeriti pozornost svijeta na molitvu i rad za mir u novoj godini. Također se nadao da će ovaj dan prihvatiti svi, a ne samo katolici. Papa piše u istoj poruci: “Katolička crkva, s nakanom služenja i primjera, jednostavno želi ‘lansirati ideju’, u nadi da ne samo dobije najširu suglasnost civiliziranog svijeta, nego da takva ideja posvuda nađe brojne promicatelje ‘Dana mira’, koji će se slaviti prvog dana svake nove godine, taj iskreni i jak karakter svjetsnog čovječanstva, iskupljenog iz svojih tužnih i kobnih ratobornih sukoba, koji će dati povijesti svijeta sretniji, uređeniji i civiliziraniji razvoj.”¹⁶

Dakle, Katolička crkva od 1968. svake godine obilježava *Svjetski dan mira* na Novu godinu pa je tako bilo i ove, kada je papa Franjo uputio posebnu poruku svim katolicima i svim ljudima svijeta na temu “Umjetna inteligencija i mir”.¹⁷ Prof. Niko Ikić pojedinačno je predstavio 23 papinske poruke mira od 1996. do 2018. godine u teološkom časopisu pod naslovom “Teologija mira i kultura dijaloga u papinskim porukama za svjetski dan mira”.¹⁸

Pape su uvidjele da treba još intenzivnije ljude odgajati za mir. Većina međunarodnih konvencija i deklaracija govore o ugroženosti mira među ljudima i narodima, njihovim vanjskim i duhovnim uzrocima, i sve predlažu neka rješenja, svaka poziva na poštivanje temeljnih ljudskih prava, na nenasilni put rješavanja svih konflikata, na pravednije društvene odnose i sl. Za razliku od mnogih sličnih svjetskih poruka i poziva, posebnost papinskih poruka leži, prema prof. Ikiću, u teološko-antropološkom pristupu. Papinske poruke ukazuju na to da je transcendentni mir temelj i polazište antropološkome miru. Stoga zaključuje da moralni i teološki aspekti trebaju prožeti i oploditi pravne norme i forme, da ljubav treba prožeti istinu i pravdu, a da pravda u pravednosti treba biti povezana s istinom i ljubavlju. Dakle, kulturu rata i nasilja treba zamijeniti kulturom mira, a ostvarivati kulturom dijaloga i dijalogom kultura i religija.¹⁹

¹⁵ Svjetski dan mira 1. siječnja započeo je sveti Pavao VI., *Hrvatska katolička mreža*, 1. 1. 2023. <https://hkm.hr/duhovnost/svjetski-dan-mira-1-siječnja-zapoceo-je-sveti-pavao-vi/> (10. 1. 2024).

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ Papina poruka za Svjetski dan mira 2024. [1. siječnja 2024.], *Katolička tiskovna agencija*, 1. 1. 2024. <https://www.ktabkbih.net/hr/poruke-i-poslanice/papina-poruka-za-svjetski-dan-mira-2024/117482>.

¹⁸ Niko Ikić, *Teologija mira i kultura dijaloga u papinskim porukama za svjetski dan mira*, *Crkva u svijetu*, god. 53, br. 4, 2018, 672-706.

¹⁹ *Ibid.*, 672.

Po našem sudu spada u vjerničku dužnost govoriti i pisati o miru i biti mirotvorac bez obzira koliko će biti velikog učinka i uspjeha. Pisanje i govor djeluju ne samo svjesno nego i podsvjesno. Stoga je važno stalno govoriti u obitelji, školi, u medijima i u javnosti kako bi se, malo-pomalo, mijenjala svijest. Ništa ne ide lako, ali je moguća veća mirotvorna svijest, a sve sa željom i ciljem smanjenja sukoba i ratova.

Mir u Bosni i Hercegovini

Prijeđimo sada s teoretskog i širokog područja na našu svakodnevicu u Bosni i Hercegovini. Mir je važan u Bosni i Hercegovini, kao i u cijelom svijetu, iz više razloga. Prvo, mir omogućava stabilnost i sigurnost zemlje. Ove su dvije kategorije postale bitne i za svu međunarodnu politiku. Nakon dužeg razdoblja ratova i sukoba tokom prošlog stoljeća, posebno 1991. – 1995., mir je postao čežnja većine ljudi i došao je s Daytonskim mirovnim sporazumom. Ovdje je važno uočiti da je u naslovu “mirovni” sporazum, a ne bilo kakav sporazum. Mir je, dakle, preduvjet normalnog života jer omogućuje društveni napredak, ekonomski rast i državnu stabilnost te dobrobit i dobar suživot svih građana.

Mir je ključan za izgradnju povjerenja i pomirenja među različitim etničkim, vjerskim i političkim grupama i strankama u BiH. Sukobi iz prošlosti su ostavili duboke rane i podjele u društvu, stoga je mirni suživot i dijalog ključan za nadilaženje tih podjela i izgradnju bolje budućnosti za sve građane.²⁰

Nadalje, mir je važan i za regionalnu stabilnost. Bosna i Hercegovina se nalazi u turbulentnoj regiji Balkana, gdje su se prethodno vodili ratovi i bili sukobi, a i sada je neriješeno stanje, posebno na Kosovu. Činjenica je da je Daytonski mirovni sporazum zaustavio rat, ali nije donio dobro političko uređenje, tako da je mir i sada u opasnosti. Održavanje mira u Bosni i Hercegovini doprinosi stabilnosti regije, sprječava prelijevanje sukoba na susjedne zemlje i otvara put i nove mogućnosti za suradnju i razvoj u cijeloj regiji. BiH je specifična i po tome što njezina dva konstitutivna naroda Srbi i Hrvati žive i u susjednim zemljama Hrvatskoj i Srbiji.

Konačno, mir je neophodan za poštivanje čovjeka, ljudskih prava i temeljnih sloboda. Bez mira građani Bosne i Hercegovine ne mogu slobodno živjeti i ostvarivati svoj puni radni i ljudski potencijal. Mir je osnova za zaštitu

²⁰ O mirotvorstvu u govorima pape Ivana Pavla II. u Sarajevu vidi: Tomislav Jozić, Sarajevski susret – šansa mirne budućnosti. Praštanje, pomirenje, mir, u: *Papa u Sarajevu*, ur. Ivo Tomašević, Tomo Vukšić, Nadbiskupski ordinarijat vrhbosanski, Sarajevo 1997, 199-208. Osim papinih govora ovdje su sabrani i radovi više teologa koji su obrađivali teme iz papinih govora.

osnovnih ljudskih prava kao što su sloboda izražavanja, okupljanja i sloboda vjeroispovijesti. Danas je veliki problem u iseljavanju stanovništva iz Bosne i Hercegovine. Mir i pomirenje će pomoći da se ljudi u svojoj zemlji osjećaju sigurnije i u konačnici da se manje sele iz nje.²¹

Važno je da se nastavi ulagati napor u očuvanje mira i izgradnju prosperitetne države za sve njezine građane. Bez mira nema normalnog života, što valjda i ne treba dokazivati jer je to vrlo očito: rat odnosi ljudske živote, ruši tvornice, škole, kuće i cjelokupni ekonomski sustav. U tom smislu vrijedni i korisni su članci u knjizi *Naslijede mira. Bosna i Hercegovina 20 godina poslije mirovnog sporazuma*.²²

S religioznog gledišta, već smo naglasili da je mir bitna kategorija. No, nije ideja mira uvijek bila na cijeni ni kod mnogih religija. Nekada se tolerancija kao predvorje mira smatrala slabošću vlastite vjere i uvjerenja. Mnoge su religije željele pa i silom da sve obrate na svoju religiju. I u religijama postoji razvoj ili pedagogija rasta i razumijevanja vlastitih postulata i temeljnih istina. Sazrela je dosta svijest i u suvremenom svijetu da rad na miru i pomirenju spada na bitne oznake većine religija. Među nekoliko glavnih oznaka kršćanstva i kršćanske etike jest mir. Isus uvrštava mir među osam blaženstava koji su ključ evanđeoskog poslanja: “Blago mirotvorcima oni će se sinovima Božjim zvati” (Mt 5,9).

Ideja mira i mirotvorstva bila je ključna ideja i u propovijedi pape Franje na misi u Sarajevu u lipnju 2015. godine. Uopće njegov sam posjet Bosni i Hercegovini i Sarajevu veliki je katolički proglas mira. Tijekom nepunih dvanaest sati boravka u Sarajevu, papa Franjo je odaslao više univerzalnih i ljudskih poruka, posebno za mir – u Predsjedništvu BiH, na misi na stadionu Koševo, u katedrali Srca Isusova, tokom međureligijskog dijaloga sa čelnicima četiri vjerske zajednice u BiH, na svim susretima i razgovorima, posebno s mladim ljudima. “Vi to vrlo dobro znate... kolika razaranja, koliko patnji, kolika bol. Iz ovoga grada uzdiže se vapaj naroda Božjeg: nikada više rata”, istakao je papa pred skoro 70.000 ljudi na misi održanoj na stadionu Koševo. “Molimo Gospodina da stvaramo mir, a ne rat i sukobe. Jedino je to put koji nas čini sretnima, koji nas čini blaženima”, poručio je papa. U Predsjedništvu BiH je rekao: “Došao sam kao hodočasnik mira. Poslije povijesnog posjeta Ivana Pavla II, prije 18 godina, drago mi je da sada mogu vidjeti postignute

²¹ Franjo Topić, *Prilog teologiji ljudskog napretka*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo 2008, 119.

²² Amer Kapetanović, Judith Illerhues, *Naslijede mira. Bosna i Hercegovina 20 godina poslije mirovnog sporazuma*, Friedrich Ebert Stiftung, Sarajevo 2010.

napretke... Prijeko je potreban strpljiv dijalog.” U sarajevskoj Katedrali, nakon što je saslušao tri svjedočenja o mučenjima i strahotama tijekom ratnih godina koje su doživjela dva svećenika i jedna časna sestra, papa je u emotivnom istupu istaknuo, bez napisanog teksta: “Nekoliko mi je riječi u srcu, a jedna od njih je *oprost*. Čovjek koji se posvetio Gospodinu, a koji ne zna oprostiti, ničemu ne služi.” Podržao je dijalog u okviru Međureligijskog vijeća, ali je čelnicima vjerskih zajednica direktno rekao da “dijalog koji postoji među njima, ne može ostati samo na toj razini, on se mora spustiti među vjernike, među građane”. Konačno, tijekom susreta s oko 3.000 mladih u Nadbiskupijskom centru za mlade, papa Franjo je izjavio: “Ne stvarajte i ne gradite zidove, već samo mostove! O miru je lako pričati i moćnici ovog svijeta pričajući o miru teoretiziraju, a s druge strane prodaju oružje. Od vas, kao prve postratne generacije, očekujem integritet i poštenje, te da stvarate mostove koji će biti susret jednih sa drugima. Mir Vama, to je ono što vam ostavljam, to je ono na čemu trebate da radite, i mir se čini među svima nama, muslimanima, katolicima, Židovima i pravoslavicima. Činite da ne bude među nama razdora, već bratsko zajedništvo i jedinstvo.” “Stvarajmo mir, a ne rat i sukobe” – poruka je koja je najsnažnije odjeknula tijekom papina posjeta Sarajevu. Novinarka Radija Slobodna Europa Gordana Sandić-Hadžihasanović ovako je sažela papin jednodnevni posjet Sarajevu: “Bila je uistinu jedna višesatna lekcija – iskrena, emotivna, ispričana jednostavnim i blagim riječima, lekcija o miru i ljubavi, o skromnosti, o životu, suživotu, dijalogu, o dobroti i oprostu.” Novinarka je sjetno i s uzdahom završila svoj izvještaj o papinoj posjeti: “Kad bi takvih dana u ovoj zemlji i ovom gradu bilo više!”²³

Mirotvorne akcije u BiH i regiji

U Bosni i Hercegovini, bez obzira na nedavni rat i poratne političke napetosti, ipak ima dosta mirovnih akcija i inicijativa. Po važnosti je prvo Međureligijsko vijeće, u kojem djeluju predstavnici sve četiri tradicionalne vjerske zajednice: židovske, katoličke, pravoslavne i islamske. Kao prilog tezi da vjerske zajednice u BiH žele graditi mir svjedoči i podatak da su 2017. godine Fakultet islamskih nauka, Katolički bogoslovni fakultet, oba iz Sarajeva, te Pravoslavni bogoslovni fakultet iz Foče zajedno organizirali magistarski

²³ Gordana Sandić-Hadžihasanović, Papa Franjo u Sarajevu: Nikada više rata, mir je Božji plan za čovječanstvo, *Radio Slobodna Evropa*, 6. 6. 2015. <https://www.slobodnaevropa.org/a/papa-franjo-u-sarajevu-nikad-vise-rata-mir-je-boziji-plan-za-covjecanstvo/27057277.html>.

studij “Međureligijske studije i izgradnja mira”. Za pomirenje, razvoj kulture mira i srodne teme hrvatski i bh. franjevci su na kraju rata 1995. osnovali Franjevački institut za kulturu mira u Splitu, čiji je prvi ravnatelj bio fra Božo Vuleta. Institut je organizirao više simpozija, seminara, koncerata te izdao nekoliko knjiga.²⁴

Četiri bh. nacionalna kulturna društva: židovska La Benevolencija, Hrvatsko kulturno društvo Napredak, bošnjačko Preporod i SPKD Prosvjeta imaju zajedničko vijeće i organiziraju pojedine zajedničke kulturne manifestacije. Postoji više časopisa i listova koji promiču dijalog i pomirenje. Paneuropska unija BiH također je vrijedan dijaloški projekt, što svjedoče i njezine konferencije. I biskupijski Europski centar za mir i suradnju Marija Zvijezda u Banjoj Luci važan je projekt, kako mu ime kaže, mira i suradnje. Postoji i Zaklada Ljudsko bratstvo, koja se nadahnjuje idejama iz dokumenta Ljudsko bratstvo, koji su u Abu Dhabiju 4. veljače 2019. potpisali papa Franjo i rektor kairskog sveučilišta Al-Azhar Ahmed El-Tayeb.

Treba spomenuti da se Međunarodni dan mira obilježava širom svijeta svakog 21. rujna. Ovaj datum služi kao podsjećanje na to da je temeljni ideal suvremenog društva ostvarenje trajnog mira među svim narodima i državama u svijetu. Prošle, 2023. godine, Međunarodni dan mira obilježavao se pod motom “Akcija za mir: Naša ambicija za globalne ciljeve”. Bh. Muzej ratnog djetinjstva od svog osnivanja priređuje edukativne aktivnosti s djecom i mladima. Samo u 2022. godini organizirali su više od 300 radionica za preko 4.500 djece. Muzej surađuje sa školama, nastavnicama i nastavnicima, o čemu ima više na njihovoj web-stranici. Udruženje Mreža za izgradnju mira također je organiziralo “Dane mira 2023”. Uz ostalo ima i maraton u Sarajevu povodom ovog Međunarodnog dana mira. I Nadbiskupijski centar za pastoral mladih Ivan Pavao II. priređuje već nekoliko godina Utrku za mir u Sarajevu.

Sve ove inicijative kontinuirano podsjećaju i educiraju svoje članove i mnoge druge preko medija o potrebi širenja mirovnih poruka i ideja među svim ljudima i narodima. Utješno je i pohvalno da postoji dosta mirovnih akcija, simpozija, skupova, članaka i knjiga o miru. Ne smijemo se umoriti širiti mirotvorne ideje i tvoriti mir, stvarati ozračje mira i, kad to budemo činili, možemo se zvati kćerima i sinovima Božjim.

Korisno je sjetiti se da je uvijek bilo snova o općem miru i ljudi sanjara općeg mira – kao što je to u svojem romanu *Majstor i Margarita* svojedobno opisao Mihail Bulgakov. O tome na sebi svojstven način govori i Miroslav

²⁴ Božo Vuleta, Rebeka Anić, *Na putu mira*, Franjevački institut za kulturu mira, Split 1999, 296.

Volf u svom izvrsnom djelu *Isključenje i zagrljaj*, ali i drugi altruisti i mirotvorci kao što su: Martin Luther King, Majka Terezija, firentinski gradonačelnik Giorgio La Pira, Nelson Mandela, papa Ivan Pavao II., papa Franjo i tako redom, koji su ujedno postali i epitomi zagovaratelja mira i pomirenja.

Za mir uopće možemo kazati da pripada dubokoj želji ljudskoga srca te da je lijepa želja koju čovjek može zaželjeti nekom drugom čovjeku. Traženje mira i rad na miru predstavlja dobar znak da su ljudi, bez obzira na vjeru, a i nevjernici, na dobrom i na Božjem putu.

I da zaključimo s lijepom i točnom istinom: Mir nije sve, ali bez mira, sve je ništa.

Bibliografija

- Bjelica, Nikolija (2019) Bez religije nema mira u BiH?, *Deutsche welle*, 12. 2. 2019. <https://www.dw.com/hr/bez-religije-nema-mira-u-bih/a-47473517>.
- Bromiley, Geoffrey W. (1988) Reconcile, Reconciliation, u: *International Standard Bible Encyclopedia*, vol. Q–Z, ur. G. W. Bromiley, Eermans, Grand Rapids, 55.
- Bultmann, Rudolf (1970) *Der zweite Brief an die Korinther*, KEK Vandenhoeck und Ruprecht, Göttingen.
- Chouraqui, Andre (2005) *Deset zapovijedi danas*, Konzor, Zagreb.
- Gnilka, Joachim (2007) *Biblija i Kur'an. Što ih povezuje, što razdvaja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.
- Granados Rojas, Juan M. (2015) *La Teologia della Riconciliazione nell'epistolario Paulino*, SB 46, PBI, Roma.
- Gray, Phillip W. (2007) Just War, Schism and Peace in St. Augustine, u: *Ethics, Nationalism, and Just War. Medieval and Contemporary Perspectives*, ur. H. Syse, G. M. Reichberg, Catholic University of America, Washington D.C., 51-72.
- Green, Michael D. (1990) Reconciliation, u: *Lutterworth Dictionary of the Bible*, The Lutterworth Press, Cambridge, 738.
- Hašková Hana; Saxonberg, Steven (2016) The Revenge of History – The Institutional Roots of Post-Communist Family Policy in the Czech Republic, Hungary and Poland, *Social Policy and Administration*, br. 50, 559-579.
- Ikić, Niko (2018) Teologija mira i kultura dijaloga u papinskim porukama za svjetski dan mira, *Crkva u svijetu*, god. 53, br. 4, 672-706.
- Jozić, Tomislav (1997) Sarajevski susret – šansa mirne budućnosti. Praštanje, pomirenje, mir, u: *Papa u Sarajevu*, ur. Ivo Tomašević, Tomo Vukšić, Nadbiskupski ordinarijat vrhbosanski, Sarajevo, 199-208.
- Kapetanović, Amer; Illerhues, Judith (2010) *Naslijede mira. Bosna i Hercegovina 20 godina poslije mirovnog sporazuma*, Friedrich Ebert Stiftung, Sarajevo.
- Liddell, Henry George; Scott, Robert (1996) *A Greek-English lexicon*, Clarendon Press – Oxford University Press, Oxford – New York.
- Maros, Zorica (2018) *Nasilje u etničkim sukobima*, Katolički bogoslovni fakultet – Glas Koncila, Sarajevo – Zagreb.

- Pandžo, Amra (2008) *Priručnik za nastavnice i nastavnike islamske vjeronauke o mirovnoj dimenziji islama*, Udruženje za dijalog u porodici i društvu "Mali koraci", Sarajevo.
- Papina poruka za Svjetski dan mira 2024. [1. siječnja 2024.], *Katolička tiskovna agencija*, 1. 1. 2024. <https://www.ktabkbih.net/hr/poruke-i-poslanice/papina-poruka-za-svjetski-dan-mira-2024/117482>.
- Sandić-Hadžihasanović, Gordana, Papa Franjo u Sarajevu: Nikada više rata, mir je Božji plan za čovječanstvo, *Radio Slobodna Evropa*, 6. 6. 2015. <https://www.slobodnaevropa.org/a/papa-franjo-u-sarajevu-nikad-vise-rata-mir-je-boziji-plan-za-covjecanstvo/27057277.html>.
- Skok, Petar (1972) *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, Knjiga druga K – poni'*, JAZU, Zagreb.
- Smend, Rudolf (1981) *Die Entstehung des Alten Testaments: Zweite, durchgesehene und ergänzte Auflage*, Theologische Wissenschaft 1, Kohlhammer, Stuttgart.
- Svjetski dan mira 1. siječnja započeo je sveti Pavao VI., *Hrvatska katolička mreža*, 1. 1. 2023. <https://hkm.hr/duhovnost/svjetski-dan-mira-1-siječnja-zapocao-je-sveti-pavao-vi/> (10. 1. 2024).
- Topić, Franjo (2008) *Prilog teologiji ljudskog napretka*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo.
- Turalija, Dubravko (2016) Krivnja, kajanje i pomirenje u konceptualnome kontekstu Svetoga pisma, *Diacovensia*, god. 24, br. 4, 521-537.
- Volf, Miroslav (1998) *Isključenje i zagrljaj*, StePress, Zagreb.
- Vuleta, Božo; Anić, Rebeka (1999) *Na putu mira*, Franjevački institut za kulturu mira, Split.
- Wilckens, Ulrich (1997) *Der Brief an die Römer*, Röm 1–5; EKK VI/1; Benziger/Neuekirchener.
- Zovkić, Mato (1995) Mir s Bogom i s ljudima u Poslanici Efežanima, u: *Crtajte granice, ne precrtajte ljude, zbornik radova u povodu imenovanja vrhbosanskog nadbiskupa Vinka Puljića kardinalom*, ur. Marko Josipović, Mato Zovkić, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo – Bol, 180-225.

THE IMPORTANCE OF PEACE AND RECONCILIATION FOR PEOPLE AND SOCIETY, ESPECIALLY IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Abstract: This article discusses the importance of peace and reconciliation for individuals and society, with a special focus on Bosnia and Herzegovina. The text analyses the religious concept of peace through the lens of Judaism, Christianity, and Islam, emphasizing that all three religions promote peace as a fundamental value in their teachings and practices.

Old and New Testament Concept of Peace. The author explains the Old Testament Hebrew term "shalom," which implies a gesture or handshake, symbolizing agreement and fellowship. The New Testament concept of peace is associated with the person of Jesus Christ, who greets his disciples with the words "Peace be with you," promoting peace and love even towards enemies. Saint Paul, in his epistles, calls Christ "our peace," emphasizing the reconciliation of people with God and with one another.

Quranic Concept of Peace. The Quran also forbids coercion in religion and promotes non-violence, stressing that Islam requires Muslims to take responsibility for themselves and others in a peaceful manner. Some authors highlight the importance of non-violent communication and conflict transformation in a peaceful way, arguing that Islam and non-violence share many common values.

World Peace Day. The article reflects on the history of world wars and peace initiatives, including the role of the United Nations and the Human Rights Charter. World Peace Day, proclaimed by a UN resolution in 1981, is celebrated on September 21 as a reminder of the need to cease hostilities and promote peace.

Papal Messages of Peace. Special attention is given to papal messages of peace. Pope John XXIII published the encyclical “Pacem in terris” in 1963, while Pope Paul VI established World Peace Day in 1968. Popes have continuously called for prayer and work for peace, emphasizing the equality of all people and nations in dignity.

Peace in Bosnia and Herzegovina. Peace is crucial for the stability, security, and progress of Bosnia and Herzegovina, especially after the war of 1991–1995 and the signing of the Dayton Peace Agreement. The author highlights the importance of building trust and reconciliation among different ethnic, religious, and political groups, as well as regional stability. Peace enables the protection of fundamental human rights and freedoms and reduces population emigration.

Peacebuilding Actions in BiH. Many peace initiatives operate in Bosnia and Herzegovina, including the Interreligious Council, Franciscan Institute for the Culture of Peace, Archdiocesan Youth Center, Pan-European Union of BiH, and the Human Brotherhood Foundation. These initiatives continuously promote dialogue, tolerance, and non-violence, reminding people of the importance of peace messages and actions.

The article concludes that peace is not just the absence of war but an active process of building a just and harmonious society. Working towards peace and reconciliation is a fundamental duty of all people, regardless of faith, and is crucial for creating a better future for all citizens.

Keywords: peace, reconciliation, Bosnia and Herzegovina, religious concept of peace, peace initiatives, interreligious dialogue, World Peace Day, papal messages